

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi Udruženja Jugoslov. Učiteljstva. — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtak pop.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 40.— K
pol leta . . . 20.—
četrt leta . . . 10.—
posamezna številka po 80 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako peti vrsto. Priloge stanejo poleg poštne še 45 K.

Telefon uredništva
št. 312.

Za oznani je plačati od enostopne peti-vrste, če se tiska enkrat . . . 90 vin.
" " " dvakrat . . . 80 "
" " " trikrat . . . 50 "
za nadaljnja uvrčenja od peti-vrste po 40 vin.
Oznani sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebej plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljsk. Tovariša
v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.**

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštne.

Vzpored Zavezinega delegacijskega zborovanja.

V zmislu sklepa upravnega odbora Zaveze se sklicuje Zavezina delegacija na zborovanje na 27. in 28. dan meseca avgusta 1920 v Mariboru.

Zborovanje se vrši po nastopnem vzporedju:

Dne 27. avgusta:

I. Ob pol 10. uri dopoldne seta upravnega odbora z odseki v posvetovalnici deške meščanske šole.

Dnevni red:

1. Izročitev došlih predlogov, nasvetov in resolucij odsekom.
2. Skupno posvetovalno upravnega odbora z odseki.

II. Takoj po skupni seji se začne posvetovalno v odsekih in se vrše ves dan v pisarnah in posvetovalnicah I. in IV. deške ljudske šole.

III. Ob 18. skupna seja upravnega odbora z odseki v posvetovalnici deške meščanske šole.

Dnevni red:

1. Poročilo o delovanju Zaveze od zadnjega delegacijskega zborovanja.
2. Poročilo odsekov o svojih sklepkih.
3. Predlogi in nasveti.

Dne 28. avgusta.

I. Ob pol 10. uri dopoldne delegacijsko zborovanje v veliki dvorani »Narodnega doma« do 12. ure in se nadaljuje ob pol 14.

Dnevni red:

1. Nagovor predsednika.
2. Tiskovno poročilo o delovanju Zaveze od 6. septembra 1919.
3. Poročilo o računskih zaključkih.
4. Poročilo računskih pregledovalcev.
5. Proračun za l. 1921.
6. Mariborsko - Velikovške resolucije. Poročevalec Anton Hren, nadučitelj v Studencih pri Mariboru.
7. Ijavna kvalifikacija. Poročevalec Ivan Bezeliak, nadučitelj v Žalni.
8. Pasivna volilna pravica učiteljstva. Poročevalec Josip Lapaine, nadučitelj v Cerkljah pri Kranju.
9. Vprašanje nadzornikov: a) Kdo nadzorui? b) Kdo imenui nadzornike?

O našem položaju.

(Iz govora nadučit. J. Žirovnika na zborovanju učit. dr. za ljubljansko okolico dne 16. junija 1920.)

Da bomo svoj položaj lažje pregledali, moramo začeti z zgodovino našega stanu.

Tisti čas, ko se je začela med nami širiti krščanska vera, je prišel v kako naselje kak menih — kak duhovnik, je navzoval ljudi jih učil o veri, o sv. maši. In si potem kar sam strežal pri tej maši. Bil je torej duhovnik, mežnar in ministrant vse obenem. Ako se je med tistimi ljudmi nekoliko udomačil, si je izučil izmed njih kakega strežaja — mežnarja. Ta si je s časom zopet vzel kakega dečka za pomočnika — ministranta. Ker se je služba božja iz prvotne enostavnosti iela razvijati in dvigati, so pri njej tudi peli. Mežnar in ministrant sta dobila kot trežnjega tovariša — kantoria. Prvotno je bil to mežnar, ki je imel med mašo čas, ker le ministrant strežal duhovniku. Mežnar je torej sploh skrbel za strežbo, petje in upravo cerkve.

c) Vpliv organizacij na imenovanje. Poročevalec Dragotin Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru.

10. Naše zahteve glede zboljšanja emotnega položaja.

a) zvišanje draginskih dokladov;
b) regulacija plač meščansko-šolskega in strokovnega učiteljstva;

c) ureditev prejemkov upokojenega učiteljstva;

d) uvrstitev učiteljstva v uradniško pragmatiko v ono kategorijo, ki mu pritiče po kvalifikaciji.

Poročevalci za posamezne točke se določijo pozneje.

11. Vprašanje ženskega učiteljstva v Mariboru. Poročevalec L. Jelenc, ravnatelj meščanske šole v Ljubljani.

12. Poročila odsekov: a) Stanovsko-politiškega; b) gospodarskega; c) časni-karskega in književnega; d) pedagoško-didaktičkega odseka; d) likvidacijskega odbora.

13. Volitev v zmislu pravil Udruženja Jugoslovanskega Učiteljstva v Beogradu, in sicer: volitev v ožji svet, nadzorstvo in razsodišče Poverjeništva Ljubljana (§§ 13., 14., 15., 16., 27., 32. in 33.).

14. Dopolnilne volitve v odseke.

15. Predlogi in nasveti.

II. Takoj po delegacijskem zborovanju se snide na I. sejo širši svet »Poverjeništva Ljubljana« z nastopnim dnevnim redom:

1. Konstituiranje ožjega odbora.
2. Imenovanje glavnega urednika pokrajinskega glasila in imenovanje strokovnega tainika (§ 23. pravil U. J. U.).
3. Predlogi in nasveti.

Dne 30. avgusta:

Izlet v Falo in Ruše. Izlet priredi Učiteljsko društvo za Mariborski šolski okraj. Odhod iz Maribora ob 6.30 zjutraj. Ogledovanje elektrarne v Fali.

Odtod gredo udeleženci peš v Ruše, kjer si ogledajo tvornico.

Vodstvo Zaveze:

Predsednik:
L. Jelenc.

Tajnik:
Vilhalb Rus.

Blagajnik:
Fran Luznar

Naravno je, da so duhovniki gledali na to, da so dobili kolikor mogoče priprave mežnarje, ker je služba božja tembolj vezala ljudi nasé. Čimbolj bolje je bila opremljena božja si glede okrašenja prostora, obleke ali pa petja in godbe. Ta mežnar je na med tednom imel precej časa. Porabljal ga je zato, da si je izučil ministrante. Poleg teh je na še kakega drugega fantiča učil brati, pisati — postal je učitelj. Tako se je torej to polagoma razvijalo iz prvotnih oblik, kakor se je razvijala tudi služba božja. Tako je tudi prišlo, da je bil skozi več stoletij v eni osebi mežnar — organist — učitelj. Ker vseh opravil čedalje bolj se razvijajoče službe božje en sam človek ni mogel zmagovati, si je ta mežnar našel pomočnika — hlanca ki je mesto njega zvonil, snažil cerkev, hodil z gospodom itd. — Večkrat so si duhovniki kar sami izgovarjali priprave in nadarjene fantiče za take službe. Pozneje so na nastale posebno še na večjih mestih tudi šole, kjer so se izgojevali taki učitelji — mežnarji — organisti.

Vse te šole so na bile pod nadzorstvom cerkve, ker so se v njih izgojevali v prvi vrsti služabniki cerkve. In dobro se je imel tak učitelj, ako se je znal razmeram prilagoditi in je imel potrpljenje. Posebno dobro so se imeli dobri — organisti.

Tekom časa so se na tu izvršile korenite izpremembe. Ljudje so hoteli vedno več šol posebno po mestih — in so morali torej prirediti tudi posebne šole za učitelje. Gledali se pa vendar tudi za mesta na to, da je bil kandidat muzikalečen, da se je mogel izučiti za organista in je bil torej zmožen prevzeti v mestu ali na deželi službo učitelja — organista — mežnarja. Toda tak učitelj ni bil ne na deželi ne v mestu samostojen vodja šole. Bil je vselej podrejen župniku in v mestih pa za to določenemu kaplanu — direktorju. Ker ni bilo posebnih postav o razmerju med župnikom in učiteljem in pa ker je bil učitelj kot mežnar in organist skoraj popolnoma pod oblastjo župnika, tedaj je bilo njegovo razpoloženje odvisno od tega, kako sta se razumela z župnikom. — Okrajni šolski nadzornik je bil vselej dekan, deželni pa kak kanonik, ki se je kaj bolj zanimal za šolo. — Tako je šlo čisto počasi naprej. Posebno na deželi so šole obiskovali samo otroci premožnejših ljudi, da so se naučili malo brati, pisati in računati. Glavno je bil verouk. Duhovnik je prišel v začetku tedna v šolo in povedal učitelju, koliko naj otroci do sobote znajo. In učitelj jim je moral to vsak dan vtepati v glavo. Ako v soboto niso se znali, je bil učitelj — slab. Iz teh časov imamo še danes tisti posebni nauk za spoved in obhajilo. Ko so otroci ta nauk odpravili, jih ni bilo več v šolo. Še le v zadnjem desetletju se je že tudi tu obrnilo na bolje.

Magnatom na gradeh se sploh ni nič mudilo, da bi njih podložniki kat več znali, ker so se bali bolj in bolj konkurence, kaiti marsikak v jedinščini izreten kmečki fantič je prekosil mehkužnega graškega študenta. Duhovščina je bila pa zadovoljna, da je imela ministrante in se torej ni nič kaj zavzemala za splošne šole. — A po letu 1848. je bilo in bilo vrelo med ljudstvom, ki je zahtevalo vedno več pravice za se in za svoje otroke. Toda razna gospoda je na vse mogoče načine zadrževala naravni razvoj, dokler ni prišla — kazen t. i. polom leta 1866. ko so nas Prusi pri Kraljevem Gradcu nabili s svojimi šolanimi vojniki. Zato je takrat šlo od ust do ust: »Avstrijo je premagal pruski učitelj!«

Napredni možje so kaj videli, da treba urediti šolo, da bodo naši ljudje tudi kaj znali in ne bo več toliko analfabetov. Ko so tem nazorom pritrtili še v Avstriji ed nekdanj vsezamogočni vojaški krovci, so pri nas izdali šolski zakon z dne 14. 5. 1869., ki je bil izdelan po pruskem vzorcu, kar so mu nasprotniki radi očitali, dasi je čisto naravno naslanjati se na to, kar je dobro ali vsaj boljšo, nego domače. Ta zakon je še danes v bistvu veljaven in se je le malo izpremenil ali na dopolnil v preteklih 51. letih.

A ta zakon je naletel na silen odpor v takozvanih konservativnih krogih. Ker si je lastila država vse nadzorstvo šole ktero je imela do sedaj cerkev, tedaj se je ta z vso silo uprla temu zakonu in papež Pii IX. ga je preklel. Vendar je pa tiste čase država imela že toliko moči, da se ni umaknila pred cerkveno anathemo. Linški škof Rudiger je bil obsoljen na zapor.

ker je preveč vneto ščeval na upor proti šolskemu zakonu. Seveda ga je cesar pomilostil. —

Ko je cerkev videla, da ne more gledati šole proti državi nič opraviiti, je pa začela odnehati. Naš blagopokojni dr. Janez Zlatoust Pogačar bi ne bil nikdar ljubljanski škof, ako ne bi bil šolskemu zakonu priazen. A on je računal z razmerami in je v svojem prvem pastirskem listu priporočal duhovščini, naj uvažuje šolski zakon in se poslužuje pravice, katere ji ta zakon daje. — Prizodilo se je torej, da je ljubljanski škof priporočal tisti zakon, katerega je rimski škof zavrzel. —

Če tudi nova šolska postava ni mogla delati čudežev, je pa vendar že samo to, da se je veliko več ljudi vsaj brati, pisati in t. d. naučilo, očitno dvigalo ljudsko izobrazbo ljudsko delo, ljudsko blagostanje tako nelo, da si je Avstrija kmalu opomogla in brez posebnih posledic prenesla veliki polom leta 1873. In če se je leta 1866, reklo, da je pruski učitelj premagal Avstrijo, tedaj se je po letu 1870, lahko reklo, da je avstrijski učitelj dvignil svojo domovino v par desetletjih tako, kakor jo preje niso v par stoletjih.

V prvih letih novega šolskega zakona je seveda povsod manjkalo šol, še bolj pa kvalificiranih učiteljev. Zato so nas takrat vabili v učiteljska s širinskimi glasovi in nam obetali zlate gradove in zlate — ovratnike. Ocvorilo in pisalo se je prav resno o podržavljenju šole in o učiteljih državnih uradnikih. Ni čuda tedaj, da je marsikateri mladenič zapustil 5., 6., 7. ali celo 8. šolo in se vpisal na učiteljske v nadi, da čim prej pride do poštenega kruha. Učili so se tako pridno, da so naši učitelji zasloveli po sosednih deželah in je bilo nekaj nastavljenih celo na Dunaju. Na službah smo delali z verno, učili se naprej ter zvesto izvrševali dane ukaze nadejajoč se tistih obljubljenih — egiptovskih mesenih loncev: prostosti in dobre plače, kakoršno nam je obetal § 55. drž. šol. zakona. Toda nismo jih pričakali v postarani Avstriji. Država je sicer prevzela vse nadzorstvo nad šolo, a plačevale naj bi dežele. Po deželah so se pa stranke bale ena druge in niso upale deželi naložiti novih davkov.

Videlo se je celo, da ni bilo raznim magnatom sploh nič za napredek ljudstva, ker so se bali izučeni ljudi, mase se tem lažje vodijo in vladajo, kolikor bolj so nevedne! Zato se nobenemu ni nič kaj mudilo izpeljati § 55. drž. šol. zakona, ki določuje, da se mora učitelju dati stanu primerna plača. Učitelj je moral prej služiti za priberane merice žita itd., zdaj so mu pa dežele dale tako plačo, da ni mogel umreti ob nji, živeti pa tudi ne. In prav po črki se je uresničil pregovor: »Prazna mošnja — cagov mož!« Posamezne politične stranke so jih vabile v svoj tabor z obljubami in miloščinami. In reveži so šli za boljšim koščkom kruha. To je bila žalostna doba našega stanu. Od leta 1870. so več nego desetletja Nemci »kupovali« učitelje po 25, 30, 40 gld. na leto! In prigodilo se je, da nas je bilo pri slovenskem učiteljskem društvu celih 35 članov in smo šli iskati predsednika društvu na — Ig-Studenec po nadučitelja Govekarja, ker v Ljubljani ni hotel nihče se izpostaviti nemškimi škakanam.

Potem so pa prišli časi, da je moral vsakdo imeti živ na čelu, kakšnega političnega naziranja je. Nastala so »kato-liška bralna društva« ali celo »Slovensko katoliško izobraževalno društvo«. In do-

bili sričo tudi katoliško učiteljsko društvo, kakor bi bila druga učiteljska društva turška, kineska ali sami Bog vodi kakšna. Učiteljstvo so torej razcepili v dva, tri tabore, a plačati jih pa niso hoteli stanu primerno v smislu § 55. veljavne državne postave. Divide et impera! Še več. Ko se je država že toliko ožunila, da je dala deželam iz davka na zganje nekaj stotisočev podpore, s katero naj bi se v prvi vrsti uredile učiteljske plače, je pri nas te stotisoče dežela kar zase porabila. — Našega stanu pač niso hoteli pripoznati ne dežela, ne država: Hlapec si bil — hlapec ostani! Tisti, ki smo prvi maturirali po novem šolskem zakonu leta 1873., smo torej celih 45 let čakali na uresničenje obljub § 55. Še le v Jugoslaviji se je našlo toliko razsodnih narodnih zastopnikov, da so pripoznali važnost našega stanu in nam nakazali primerno plačo. S tem so pa naš stan potegnili iz političnih borb in ga postavili na edino pravo t. j. **kulturno stališče**. Ako bi ne bilo te nesrečne svetovne vojske bi bil moral naš stan še dolgo capljati za politikarji lačen in želen in samo uati boljših časov. — Zdaj smo torej po tisočletni trnjevi poti prišli do stalnosti in bili sprejeti med druge stanovce. Zdaj smo na lastnih nogah, da se lahko popolnoma posvetimo svoji vzvišeni nalogi in se v polni meri zavedamo važnosti svojega stanu. Saj vendar le naš stan daje človeku v prvi vrsti orodje, s katerim si služi vsakdanji kruh in si kuje svojo srečo. Kar si človek pridobi na podlagi in s pomočjo v šoli pridobljenih naukov, to mu država varuje z vojniki in drugimi gosposkami, cerkev pa s časniki in večnimi kaznimi.

V šoli dobivajo ljudje nauke, s katerih pomočjo se dvigajo k delu in dvigajo s tem celoto — državo. Le razumni, izučeni in dobro vzgojeni ljudje morejo nabavljati nove vrednote in v večji meri, nego jih nuna potrebuje za svoje življenje. To daje državi blagostanje. Topi ljudje ostajajo berači in ne morejo tvoriti lastne države, ne morejo priti niti do svoje strehe. — To bi morala država imeti vedno pred očmi, ako hoče lepo urejeno hiševanje. — Naš stan je nastal iz duhovnikovega strežaja in se le počasi dvigal. Živel je od milosti svojih gospodarjev in si moral vsakdanji kruh priboriti. Ni čuda potem, če ni imel veljave in ugleda. A rastele je z vsakim dnem, če tudi počasi, pa gotovo. Danes smo kot resni kulturni delavci med prvimi stanovci naroda. Pa ni še dokončano dviganje našega stanu. Vsestransko izobražen in dobro vzgojen učitelj bo postal po 20. 30 letih šolske službe še nekaj voditelj in kulturni nadzornik svojega okoliša.

Te svoje veljave v državnem življenju se moramo mi zavedati v polnem obsegu in se potruditi z vsemi močmi, da smo jo tudi **vredni**. Zato pa učitelj ne more več hoditi v politične razprtije in spletkarije. On se mora brigati za svoj stan, da si vsak dan izpopolnjuje svoje znanje in se vsak dan dviga višje in višje. Učitelj mora biti v šoli in zunaj nje **idealno korekten**, točen delavec in nepristranski ter doberhoten svetovalec. Res da mora pri današnjih nenormalnih razmerah vključ v urejenim plačam biti skrajno skromen in varčen. Omejiti se mora na najpotrebnejše in bolj kakor kedaj „varovati bel denar za črne dneve.“ Saj se danes povsod težko izhaja in drugod še težje nego pri nas. A te razmere ne bodo trajale večno. Prišli bodo kmalu boljši časi in potem bo učitelj brez skrbi za vsakdanji kruh točno in z veseljem izvrševal svojo vzvišeno nalogo. Saj je že stara navada, da za dežjem solnce sije.

Dokler trajajo te neurejene razmere in drago življenje, tako dolgo bodo trajale tudi oklade in se manšale za cenami in ne pred cenami. Danes me ni sram v navadnih dneh in za v šolo nositi zakrpane obleke, sram me pa je dati za liter vina 24 K. Tudi smodk pokadim polovico od nekdanj. Glede jedi sem ostal pri stari navadi: pri skromni meščanski hrani, ker naše telo je stroj, ki hoče v postrežbi — red. Vidimo pa lahko, da smo v predvojnih časih precej — **postratno živeli**. Veliko sira, salam, šunke, tort itd. se je snedlo za nameček samo, da smo imeli za pet minut dober okus v ustih! Včasih sem nosil s sabo po dve vrsti bonbončkov, zdaj pa že nad pol leta uživam **grenko kavo** in ne čutim zaradi tega nobene oslabelosti. Privoščim tisto svojo porčijo sladkorja raje ženi, ki je bolj navezana na kavo, če tudi iz ječmena. Seveda je pa tudi toliko previdna, da se ne ustavi pred vsakim izloženim oknom, kadar pride v Ljubljano, uvažujoč stari pregovor: Česar oko ne zagleda, tega tudi oko ne poželi. Ve pa tudi še, da se ženska veljava ravna po njeni spretnosti v hiševanju, ne pa po ceni njenega klobuka. —

Če sem torej učitelj in ne morem s svojo plačo vsega imeti, kar poželi iz mladih dni razvajeno srce, tedaj se moram kot razsoden človek brez kislih obra-

zov prilagoditi danim razmeram, kajti „kdor pameten mož je, ta misli z glavo, nespametni v zid zaletava se z njo!“ Vse težave stanu moram moško prenašati, vse njegove dobröte pa zmerno uživati. Računati moram s preteklostjo našega stanu, ki je bila tako žalostna, da ima stan še danes malo veljave in se le posameznim posreči pridobiti si ugleda z napornimi delom med narodom in idealno korektnim vedenjem. Zdaj smo v prehodni dobi. Ko bodo pa začeli odbirati najboljši material za učiteljska, ko bodo ta material najboljši učne moči vzgojile in izbile in ko bodo tako izučeno učiteljsko narodova inteligencija z veseljem sprejela v svoj krog v mestu in na deželi, potem bodo pa prišli za pravega učitelja res lepi časi. Seveda so še ljudje na svetu, ki nam teh časov ne privoščijo. S tem moramo računati. S takimi in korektnimi nastopanjem, s točnostjo v službi, z dobrohotno pomočjo pri vseh kulturnih prizadevanjih družbe bomo ogreli tudi najmrzlejša srca. Učitelj ne more računati, da bo na mah preobrazil v starih šegah utrjene ljudi, če tudi jim prireja sestanke in gospodarska tedavanja. A mladim ljudem se da veliko dopovedati že v šoli in potem jih peljati v življenje imajoč vedno pred očmi, da mora biti takorekoč po dnevi in po noči popolnoma korekten. Zastaviti se mora za to, da napreduje sam v učenju in vzgoji in da to podava ljudem, ker — dobra izreza brani uboštvu pod streho! Treba je imeti pred očmi, da človeka ne naredi srečnega toliko **učenost**, kakor pa **dobrota srca**: Razum brez srca je — peč brez drva, je mlín brez — vode, je — prazno polje!

Mladino bomo pridobili z **ljubeznijo in potrpljenjem**. Ker je mladina up naroda in nade na srečne dni, tedaj je vredna vsega požrtvovanja. Odgoja brez ljubezni ne velja nič. Učitelj, ki uvaja red z ledeno ostrostjo, podi mladino od sebe. Otrok ljubi strogo pravičnega učitelja še takrat, kadar ga trdo kaznuje. Ako pa čuti tudi učiteljevo ljubezen in gorkoto do njega, tedaj mu je otroško udan.

Tako torej učitelj postaja kulturni delavec prve vrste in si osvaja častno socialno mesto. V politiko se ne more vtikati, ker mora biti vsem otrokom dober, pravičen in ljubezniv oče in pa neoporečen na vse strani. S tem pa ni še rečeno, da ne sme voliti zastopnikov v postavljajalno zbornico. Volil bo, **agitiral** pa ne bo. Naravno pa je, da ne bo volil takih, ki jim je vsak napredek zopern, ki jim n. pr. ni — meščanska šola simpatična, — ki jim ni za moške učne moči, ker bodo že ženske naučile ljudi brati in pisati. Več pa itak ne potrebujejo, — ali pa celo, ki bi radi učiteljem numerirali kosti, da jih bodo mogli na sodni dan zbrati in odnesti daleč — daleč! Učitelj ne sme več tekati za materijelnim dobičkom in prodati moža za skledo leče. Učitelj mora ostati mož, ker le mož more izrežati moža! — In domovina potrebuje moža!!! Naš položaj je torej lep, upanpoln, idealen. Glede materijelne strani moramo paziti, da nam nikdo ne krati pravic, glede moralne bomo pa vestni delavci pri pouku in vzgoji v šoli in zunaj nje in pri vsakem kulturnem pokretu. Cilj naš je: **Sreča naroda, slava domovine!** Vreden je ta cilj, da zanj zastavimo vse svoje dušne in telesne moči! Bog daj srečo!

Samostanska vzgoja.

(Dopis.)

„Ne vlada vselej svet pokoj
sred tihega zidu.“

Naša vlada v Sloveniji hoče protežirati samostansko učiteljske v Mariboru! Zato noče ustanoviti kljub pomanjkanju učiteljev samostojno javno žensko učiteljsko. Sicer pišejo nemški inozemski listi, da je minister prosvete Pribeževič razveljavil tozadeven dr. Verstovšekov sklep, a se še pri nas v Sloveniji noče o tem poročati. Bodi že temu kakor hoče, nameravam vam danes pisati o samostanski vzgoji, katere dobrine sem čutila na lastni koži.

Samostanska vzgoja je kot vsaka vzgoja v zavodih splošna, ne pa individualna. Najprvo se gre za to, da se gojenec nekako duševno informira in zavodovemu redu prilagodi. Otroci se ne smatrajo tamkaj kot otroci, ampak kot neka stvar s posebno številko. Kakor se štejejo v zavodu mize, stoli, čaše, žlice, tako štejejo tudi tebe. Ti jim nisi več kot ena miza, kot en stol itd. Nikdo te ne vpraša, kaj misliš, kaj čutiš, česa želiš, ampak tako moraš misliti, tako moraš čutiti, to moraš želeli. Otroku, ki ima mehko čuteče srce, ne povzroči hujšega gorja nego, ako ga vtakneš v samostan. Dolgotrajno domotožje, grenke soize in vzdihli bodo sledili tvojemu krutemu ukrepu, predno ga izleči blagi zdravnik čas in prijateljica Navada. Gorje mu pa, ako je individualneta, ki hodi svoja posebna pota ali hoče že imeti,

no — v višjih letnikih se ta včasih prime, svoje posebne nazore. Trikrat gorje pa nesrečnici, ako je samostanska vzgoja filitoko opila, da razume skrivati lepo svoje misli s sklepanjem rok in pobožnim obračanjem oči proti nebu. Kdor tega ne zna — mi odkriti ljudje sicer to inenuenjem hinavstvo, pa kdor tega ne zna, je izgubljen! Drakonična sredstva se rabijo v poboljšanje — preti tudi, ako nisi bogatih staršev, ki plačajo poseben kup denarja — izključitev.

Prvi smoter samostanske vzgoje je duševno uniformiranje vseh gojencev po eni in isti šabloni, katere vrhunc je — hinavstvo.

Drugi smoter je vzgajati črni gardi nove bojovnike. Temu smotru služi vsaka prilika. Pouk vseh predmetov je prilagojen tej nalogi. Vse se poučuje le iz tega vidika. Dušeslovje, vzgojeslovje, prirodoslovstvo in književnost. Kaj znanost, kaj umetnost — prazen nič! Vse je podrejeno le eni misli. Kdor črpa svoje znanje samo iz samostanskega vira, ta je enostransko informiran. Le sreča, da vleče mladino radoednost iskat novih potov in virov znanosti. Sicer je strogo prepovedano čitati časnike, pa ravno prepovedan sad miče. Različni pisatelji so na samostanskem indeksu, njih imena, dela in — o groza — brezbožno življenje se omenja le v miniaturni obliki. Bog ne daj brati kako tako delo! Zopet vzrok, da mladina v počitnicah ali morda tudi v samostanskih skrivnih kotičkih sega po prepovedanem blagu. Tako smo si vendar vkljub zaprekam in prepovedim izpolnile znanost v literaturi. Imela sem vsled negativnega pouka več koristi, kot če bi se nam zapovedalo klasične čitati.

Samostanske učenke niso vse enake. Ene slepo verujejo in sprejemajo, kar se jim pripoveduje ter se svoje naloge dobesedno na pamet nauče, to so netalentirani elementi. Druge pa premišlujejo, primerjajo nauke z življenjem, ki jih obdaja ter po tem sodijo. Te so nevarne. Med temi sem bila tudi jaz. Smatrala sem vero kot nekaj plemenitega in vzvišenega, ki oblažuje srce in dušo. Vsak kdor je pobožen, kdor rad moli, mora imeti tudi lepo dušo in plemenito srce. Pa mislite da je tako!

Samostan vam je svet v malem, mala država z vladarico na čelu. Najdeš med njimi različne temperamente, različne značaje. Dobre in slabe. Sreča te sitna, stara devica, ki se vedno krega in sitnari ali pa mlada, histerična sestra, ki v svoji melanholiji dela mučeniški obraz: najde se tu vesela, brezmiselna duša, ki živi med samostanskim življenjem brezskrbno življenje ali pa apatičen značaj, ki je zadovoljen, če je malo dela in zadosti jela ter si ne belí glave z drugimi skrbmi.

Žive pa med samostanskim življenjem tudi fanatični elementi, ki preklinjajo pokvarjeni svet in se čudijo, da Bog zopet ne da deževati ognja in žvepla, seveda ne manjka tudi zares pobožnih svetniških duš, pa te so bolj redke. Lahko pa rečemo, da ti tudi samostan vse življenjske tine ako sestre preštudiraš. Ravno tako je s človeškimi vrlinami in slabostmi. Lajiki si morda predstavljajo, da vlada v samostanu zgolj ljubezen in mir. Ne, temu ni tako. Tam se ravno tako pripravajo kakor med svetom. Ravno tako so sestre maščevalne proti tebi, ako se s čim pregrešiš, ravno tako ti le težko odpuste, kot svetni ljudje. Ravno tako vlada v samostanu nevoščljivost in zavist kot med svetom. Seveda nevoščljivost za posvetno blago, ta skrb v samostanu odpade, pač pa nevoščljivost med sestrami za priljubljenost pri gojenkah. N. pr. v samostanu je bila mlada, lepa, zelo izobražena sestra. O nji je šla govorica, da je vsled nesrečne ljubezni vstopila v samostan. Oboževale smo jo zaradi romantike, ki jo je obdajala in zaradi njenega prisrčnega obnašanja. V isti meri pa so jo sovražile sestre zaradi njene priljubljenosti. Revica je prestala zaradi nas mnogo grenkih ur in si je res z angeljsko potrpežljivostjo služila nebesa. Blag ji bodi spomin, saj jo že dolgo krije hladna zemlja! Ravno tako so sovražile drugo nam priljubljeno sestro. Ta je bila zelo energična in narodna. Kot navdušena Slovenka je poučevala pri nas slovenščino in reči moram, da smo se pri njej mnogo naučile, posebno slovenske slovnice. Dobro in natančno je poučevala tudi zgodovino slovenske literature do modernih pisateljev. Zato na je tem bolj, kakor je bilo pač njenemu značaju primerno, udrihala po njej nevšečnih pisateljih. Takrat so tudi Nemke morale obiskovati slovenščino in tem je pošteno zagrenila življenje. Trepetale so pred njo in nas mlo prosile naj jim pomagamo. Sicer tudi nam ni prižanašala in gorje Slovenki, ki ni znala dane naloge! Me učenke smo čutile zdravo jedro v raskavi obliki ter smo jo zelo rade imele in ji mnogo več kot drugim učiteljicam zaupale. Zato pa je ves samostan ni maral in akoravno je bila tako dobra učiteljica, so jo zaradi narodnega čuvstva-

vanja odstranili iz učiteljskega in poslali v neko podružnico na deželi.

Tako se tedaj maščujejo in sovražijo v samostanu.

Ko smo se začele učiti dušeslovja, sem začela v samostanu obnavljati okoličn po duševni kvaliteti, pa sem naenkrat spoznala, da pobožnost še ni vse, da pobožnost ne preobrazí značaja in ne pospešuje plemenitosti duše. Sree ostane vedno eno in isto, tudi če še tako moliš, se v svojem značaju ne spremeniš, če nisi drugače blag človek. Prišelša enkrat do tega spoznanja, so našli vsi nauki o pobožnosti pri meni gluha ušesa. Kaj mi pomaga molitev, kaj hoja k spovedi, ako pa ostanem isti grešnik, isti neplemenit, nepostrežljiv, jezljiv in opravičljiv značaj tudi po kesu in spovedi! Tudi med svetom lahko isto opazujete. Ali so terciarke same plemeniti značaji? Ne! Kdo rad svojega bližnjega opraviča? Kdo rad skopari? Poznam pobožno ženo, ki hodi vsak dan v cerkev, a ima drugače značaj Harpagona. Mislite, da jo je pobožnost naredila plemenitejšo? Kaj še! Svoje podložne — inovita posestnica — izrablja huje kot največji liberalni grešnik, pusti jih gladovati in se z delom ubijati, a plača jim le par kraljarjev.

Lahko bi še vam omenila pri samostanski vzgoji — o zaljubljenem prijateljsstvu, kjer en del prevzame vlogo ljubimca, pa nočem se poglabljati v stvari psihijatrije, katere nisem skušala iz lastnega življenja, ker na mene v tem oziru ni vplivala samostanska vzgoja.

Pač pa še nekaj drugega. Najbrž se nam v samostanu ni dalo toliko hrane kot bi naša zdrava, razvijajoča telesa rabila, ker smo si preskrbovale hrano še na drug način. Deloma so nam prinašale hrano učenke, ki so doma stanovale ter so nam jo v mestu nakupile ali pa smo jo — anektirale. Pregrešile smo se na ta način zoper peto božjo zapoved. Ko so šle sestre ob 6. uri zjutraj v cerkev molit, mé pa na samostanski vrt na ogled! Prinesle smo salate ter jo osnažile in napravile. Jedle smo solato ob 6. uri zjutraj! Nikdar v življenju mi ni nobena slastna pečenka, nobeno fino pecivo tako dišalo, kakor v samostanu ob 6. uri zjutraj zelena solata! Morda zato, ker je bil „hec“ — ali pa smo bile res lačne. Ali pa tudi zato, ker smo delale nekaj prepovedanega. Nas je veselilo in mikalo samo to, kar je bilo prepovedano, a mrzilo nam je vse, kar je bilo zapovedano. Še danes je ostala v meni neka trma iz duh onozidije. Ako kdo reče „ne“, pa me miče reči „da“, ako kdo zapove: „Idi na desno!“ — pa jo krenem gotovo na levo. Tudi uspeh samostanske vzgoje!

Če pregledam vrste svojih tedanjih samostanskih tovarišic, najdem, da niti ena ni pri Slomškovi zvezi, niti ena izmed njih ni terciarka; precej mnogo jih je dobrih mater in pridnih gospodinj, — a nobena ne prestopi rada, ako ni k temu priporočena, praga, kjer je bila za nas večletna naša individualnost moreča ječa.

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Za delegacijsko zborov. Zaveze v Mariboru je dovolila južna železnica 50 % popusta in sicer tako, da velja celi vozni listek od vseh postal Slovenije tudi za povratek. — Izkaznice, ki opravčujejo za to ugodnost, dobe udeleženci pri svojih društvih, ki naj jih udeležnikom takoj dostavijo. Veljavne so od 25. avg. do 1. sept.

Delegati in vsi oni udeleženci našega zborovanja, ki potujejo iz Ljubljane ozir. potujejo preko Ljubljane, dobe legitimacije za znižano vožnjo v strokovnem tajništvu.

Delegate za delegacijsko zborovanje UJU, poverjenišva Ljubljana dne 28. avgusta v Mariboru je nadalje prijavilo:

XXIX. Učit. društvo za Konjski okraj:

79. Serajnik Lovro — Prihova.
80. Schell Henrik — Konjice.
81. Mravljak Karol — Zreče.

Namestniki:

64. Mravljak Amalija — Zreče.
65. Kržič Janko — Spitalič.
66. Malenšek Alojz — Konjice.

XXX. Učit. društvo za marenberški okraj:

82. Lešnik Mirko — Marenberg.
83. Porekar Vladimir — Vuzenica.

Namestniki:

67. Womer Ivan — Muta.
68. Golob Josip — Vuzenica.

XXXI. Učit. društvo za ljutomerski okraj:

84. Mavrič Karol — Sv. Peter tik Radgonc.
85. Bernard Erlinda — Sv. Jurij ob Ščavnici.
86. Koprivec Aleksander — Ščavnica.

Namestniki:

69. Ivanjšič Ludvik — Sv. Jurij ob Šč.
70. Cvetko Fran — Vučja vas.
71. Mihaličeva Nada — Veržel.